

Zaniklý těžební areál U Všech Svatých na Horách Kutných

Deserted mining site U Všech Svatých (Allerheiligen/All Saints) near Kutná Hora (Kuttenberg)

FILIP VELÍMSKÝ

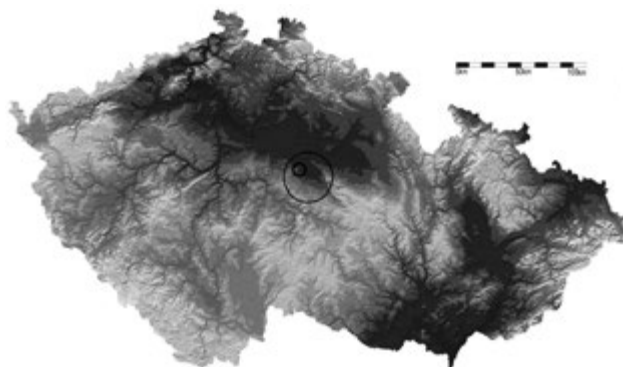
Archeologický ústav AV ČR Praha, v.v.i., prac. Kutná Hora; e-mail: velimsky@arup.cas.cz

Abstract: In this contribution the results of the archaeological rescue excavation (2009) of a medieval mining area on the northern fringe of the former mining town Kutná Hora (Kuttenberg) are presented. The excavation area was near the place “U všech svatých” (“Allerheiligen”/“All Saints”) and is connected with the so called “Engelsgang” (Angel vein). Two pit lines have been archaeologically investigated consisting of classical prospection pits and shafts. Furthermore other elements and features have been examined such as tip remains, gangue deposits, launders etc. According to the pottery finds the existence of this mining operation can be dated mainly to the 13th–14th century.

Key words: Kutná Hora, archaeologie Middle Ages, archeology, silver mining

ÚVOD

Dosavadní příspěvek archeologického bádání k poznání středověkých montánních aktivit, jež se realizovaly na území města Kutná Hora a v jeho nejbližším zázemí, reprezentovaly doposud, až na nečetné výjimky, především menší terénní výzkumy (viz Velímský 2007). Ty byly prováděny jednak u probíhajících staveb, jednak při havarijních situacích, při propadech starých důlních děl, a to obvykle pouze na povrchové či přípovrchové úrovni stávajícího terénu. Poměrně často měly tyto výzkumy pouze základní evidenční charakter, a tudíž i omezenou výpovědní hodnotu. Hlavním výsledkem uvedených akcí tak bylo nezdědko strohé zjištění o existenci a lokalizaci zaniklého horního díla či souvisejícího provozu, deponie hlušiny, struskové haldy atd. spojené následně s pokusem zasadit nález do stávajícího kontextu dějin dolování v Kutnohorském důlním revíru, tj. přiřadit ho ke konkrétnímu těžebnímu pásmu, dolu, hutí etc. Uvedená zjištění se nezdědko opírala o kvalitní starší geologickou prospekci a dochované historické prameny k dějinám kutnohorského dolování (Velímský 2007), především diplomatického, kartografického a ikonografického charakteru, ze kterých byla následně vyvozována i přibližná datace zachycených situací. Bohužel přímá konfrontace výpovědi písemných a hmotných pramenů, která by celý proces určení stáří a také účelu odkrytých objektů mohla ještě více zpřesnit, obvykle narazila na absenci adekvátního archeologického materiálu a doplňujících šetření, respektive mezioborovou spolupráci jako takovou. Druhým nedostatkem byl již zmíněný omezený prostorový kontext prováděných výzkumů, který neumožňoval vidět a následně i interpretovat zjištěné situace v širších sídelních a vývojových souvislostech, případně je srovnávat s vhodnými domácími či zahraničními analogiemi. Přestože takto pojatý úvod vyznívá vůči staršímu výzkumu poměrně kriticky, je třeba říci, že nebylo v silách ani možnostech předchozích generací badatelů výchozí podmínky výzkumů výrazněji ovlivnit a že dobovým požadavkům a možnostem odpovídala i použitá metodika zpracování.

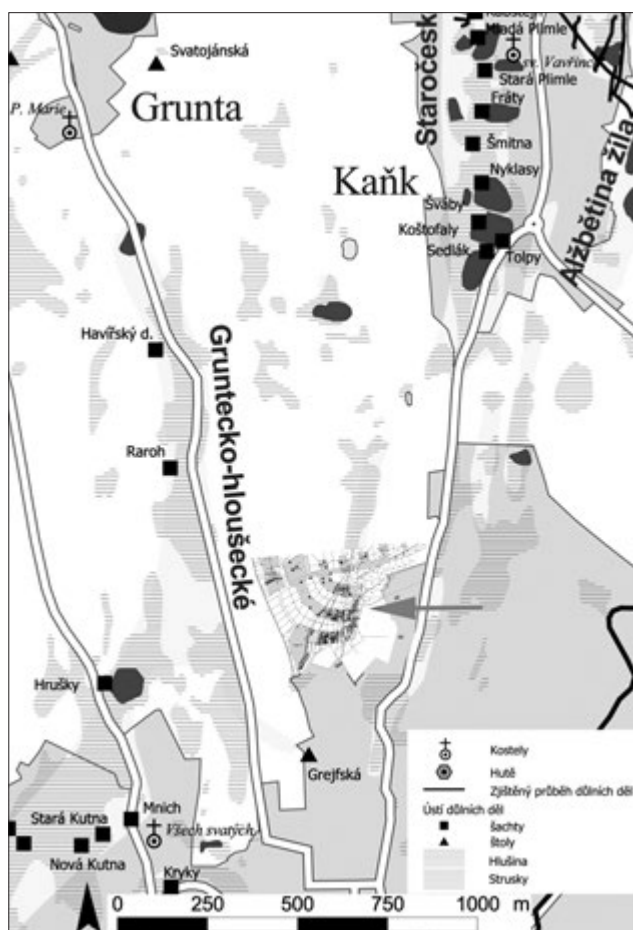
Obr. 1. Georeliefní mapa Evropy a ČR s označenou pozicí města Kutná Hora.

Fig. 1. Map of the Czech Republic with the location of the city Kutná Hora (Kuttenberg).

Na rozdíl od jiných českých středověkých báňských měst musela Kutná Hora na svůj větší archeologický odkryv důlního areálu poměrně dlouho čekat. Výzkum realizovaný v druhé polovině roku 2009 při severním okraji katastru města, zdá se, toto vyčkávání ukončil. Vzhledem k značnému rozsahu zkoumané plochy a velkému množství v průběhu výzkumu zaevidovaných situací, získaných hmotných nálezů a odebraných vzorků není zpracování celé akce ještě zcela ukončeno. Následující text tak mnohem spíše než finální studii představuje shrnutí výchozích pracovních tezí a dílčích zjištění, které mohou být s odstupem času ještě výrazně korigovány.

LOKALIZACE NALEZIŠTĚ

Místo výzkumu se nacházelo při severním okraji dnešní Kutné Hory na úpatí vrchu Sukov v poloze s novým pomístním, či spíše developerským názvem „Třešňovka“, na poli v ploše mezi silnicemi do Grunty (č. 33355) a na Kaňk (03321) a přilehlými sady (obr. 2). Původní pojmenování lokality „U všech svatých“, zanesené ve starších mapových

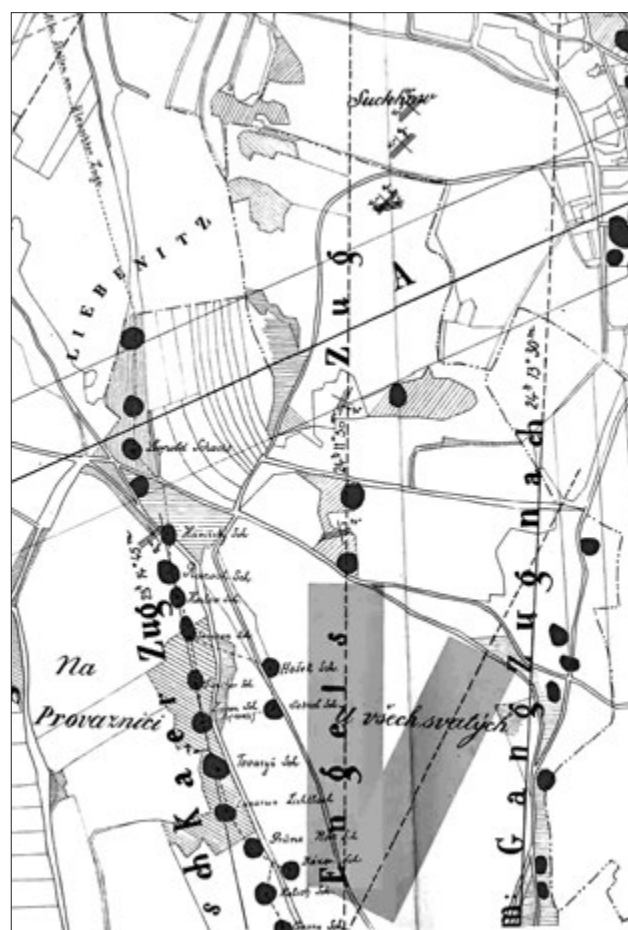
Obr. 2. Pozice záchranného archeologického výzkumu na lokalitě u „Všech svatých“ vynesena do autorem upraveného mapového podkladu (Bartoš et Kafka 2010).

Fig. 2. Designated location of the excavation site of “All Saints” in the modified map of Kuttenberg’s mineralisation zone (after Bartoš et Kafka 2010).

podkladech (Hozák 1883, Göbl 1887), má nejen historičtější punc, ale možná snad i přímo souvisí s častou hornickou praxí pojmenovávat těžební areály a místa v jejich okolí v duchu náboženské terminologie a současně je tak de facto dávat pod přímou ochranu vybraného patrona. Obdobný devoční charakter jako název lokality má i starší označení zdejšího průběhu zrudnění „Engels Zug – Andělské pásmo“ (Hozák 1883), v mladší literatuře uváděné coby pásmo Sukovské (Bílek 2000).

GEOLOGICKÉ POMĚRY A STARŠÍ PROSPEKCE NALEZIŠTĚ

Z geologického hlediska leží lokalita na průběhu doposud poměrně málo známého Andělského pásma, které probíhá severojižním směrem s mírným západním úklonem na pomezí Hloušeckého a Staročeského pásma, s nimiž bývá nezářídka spojováno (Krausová 1984, Bílek 1980, ibid. 2000). Podle historické tradice, jejíž počátky sahají k roku 1664

Obr. 3. Pozice záchranného archeologického výzkumu na lokalitě u „Všech svatých“ vynesena do autorem upraveného mapového podkladu (Hozák 1883).

Fig. 3. Designated location of the excavation site of “All Saints” in the modified map of Kuttenberg’s mineralisation zone (after Hozák 1883).

(SOA Kutná Hora, Dolové propůjčky, 1562–1668), se Andělské pásmo nacházelo „nad Hlauškami mezi vrchem Sukovským těž mezi starodávnými šurfy i haldami nedaleko cesty“ (SOA Kutná Hora, Dolové propůjčky, 1562–1668). Podle J. Bílka patřilo Andělské pásmo mezi menší a méně exploatovaná kutnohorská pásma (Bílek 2000). Počátky těžby jsou zde rámcově kladeny na přelom 13. a 14. století, přičemž funkční období zdejších dolů mělo být velmi krátké, protože nejpozději do konce 14. století měla být již těžba ukončena a doly opuštěny.

Ke krátkodobému obnovení hornického provozu mělo na lokalitě znovu dojít v druhé polovině 17. století. Z tohoto období se dochovaly záznamy o propůjčce dolu Turek, který se měl dle sdělení pramene nacházet „na stříbrných horách a cauku Andělským mezi vrchem Sukovem a Hlauškama“ (SOA Kutná Hora, Dolové propůjčky, 1562–1668). Vzhledem k mizivé výtěžnosti ale měla být i tato těžba záhy ukončena a plocha začala být zemědělsky obhospodařována.

Indicie staré těžby v podobě hald jaloviny byly na lokalitě znovu zaregistrovány až v druhé polovině 19. století při obnovené ložiskové prospekci (Hozák 1883, Göbl 1887). Uvedená zjištění však byla záhy znovu, přibližně na sto let, pozapomenuta. První konkrétnější informace o zdejší geologické skladbě, včetně nové evidence terénních reliktnů a dokladů exploatace rud, tak přinesla až šedesátá a především osmdesátá léta minulého století, konkrétně báňsko-historický průzkum J. Bětíka, J. Havlíčka a L. Krčika (Bětík, Havlíček, Krčík 1964), J. Bílka (Bílek 1980), inženýrsko-geologický průzkum J. Krausové (Krausová 1984), ložiskově-geologický průzkum badatelského kolektivu z podniku Geindustria, závodu Kutná Hora (Bětík et al. 1986). Nejnověji se pak lokalitě v rámci průzkumu zatížení těžkými kovy věnovali Hušpauer a Hušpauerová (Hušpauer et Hušpauerová 2003). Mezi Hloušeckým a Staročeským pásmem byla realizována hustá síť jádrových vrtů, na jejímž základě byl sestaven zdejší geologický profil a plošný geologický model s vynesenu prostorovou distribucí horninových materiálů.

Geologické podloží je na lokalitě v základové bázi tvořeno různým stupněm migmatitizovanými pararulami kutnohorského krystalinika s ojedinělým výskytem žil s polymetalickou či kyzovou výplní. Tyto pararuly jsou překryty cenomanskými uloženinami charakteru vápnitých pískovců a písčitých vápenců a spodnoturonskými slínovci. Kvartérní překryv je tvořen spraší, sprašovými hlínami, případně v jižní části prostoru deluviálními uloženinami. Mocnost uvedených vrstev je poměrně variabilní, největší síly dosahuje souvrství spraše ve výplni terénní deprese na linii silnice Kutná Hora – Grunta. Nepůvodní materiál, tj. navážky, se na lokalitě vyskytuje dvojího typu. První variantu představují haldy jaloviny, překopané spraše a křídových uloženin, druhou pak stavební suť použitá na zavezení starých polních komunikací (Krausová 1984).

Hydrologické poměry lokality odpovídají profilu terénu. Nepříliš vydatné zvodnění spodní vody bylo vrty zachyceno v linii podél silnice Kutná Hora – Grunta, kde se

Obr. 4. Šikmý letecký snímek lokality u „Všech svatých“ s dobře patrným rozsahem realizovaných skrývek. Foto autor.

Fig. 4. The aerial photograph of the excavation site of “All Saints”. Photo Author.

podle všech indicií v minulosti nacházela patrně vodoteč odvádějící povrchovou vodu z pramenné pánve pod Sukovským sedlem. Současný stav je v důsledku poddolování území a následného stažení vod poměrně odlišný od původní situace (Krausová 1984).

Provedený geologický průzkum přinesl také informace o charakteru, směřování a hloubce uložení potenciálního ložiska, které mohlo být středověkou těžbou exploatováno. Jedná se o zónu tektonicky porušených rul s mylonitovou výplní v hloubce kolem 18 až 19 metrů pod povrchem (Bětík et al. 1986). Opracované valouny křemenné žiloviny byly opakovaně zachyceny geologickými vrty také v materií zasypaných šachet, obvykle v hloubce mezi dvěma až třemi metry (Krausová 1984).

POUŽITÁ METODIKA ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Po zachycení prvních zasypaných ústí šachet (obr. 4) byl na vybrané ploše o rozměrech 20 × 8 metrů proveden lokální geofyzikální průzkum liniovým měřením zemním radarem a plošná magnetometrie (GEONIKA s. r. o, v trase větve E v severní části stavby). Měření bylo záměrně provedeno na mechanizací skryté a následně ručně dočištěné ploše, ve které již byla vizuálně zachycena dvě ústí šachet kruhového tvaru o průměru cca 7 m, zasypaná překopanou spraší. Uvedené šetření bohužel nepřineslo adekvátní výsledky. Ani jedna z použitých metod šachty a priori nezachytila. Nevýrazné anomálie v příhraničních hodnotách obou měření byly zaznamenány až při detailním studiu po využití informace o konkrétní poloze šachet získané prostřednictvím archeologického výzkumu. Je otázka, zda by měření mělo větší úspěch v jiných částech lokality, kde byl zásyp horních děl z větší části tvořen spraší promíšenou s jalovinou. Náklady spojené s další případnou geofyzikální prospekci ovšem investor odmítl uhradit, takže k její realizaci nedošlo.

Obdobně dopadl návrh na provedení kontrolních geologických vrtů na několika vybraných šachtách za účelem zjištění charakteru a kvality provedení jejich zásypu. Cílem navrženého šetření bylo zjistit, do jaké míry jsou zásypy stabilní a zda se na ploše nevyskytují větší podzemní dutiny. Průzkum tohoto druhu byl odmítnut s poukazem, že není v této fázi výstavby nutný a bude případně proveden dodatečně v rámci úprav stavebního projektu.

Ve finále tak identifikace jednotlivých situací probíhala čistě na základě archeologického výzkumu. Ten probíhal dle standardní metodiky. Po mechanické skrývce ornice a podorničí byly na ploše vyznačeny veškeré zásahy do rostlého sprašového podkladu. Ty byly následně ručně dočištěny a rozměřeny pro další výzkum. V počáteční fázi existoval předpoklad, že budou vybírány poloviny, případně čtvrtiny půdorysů zachycených situací. Uvedený postup byl aplikován u objektů v trase větve A a E (obr. 5), ukázal se ale jako časově příliš náročný. Odebírání materiálů velmi chudých či zcela hluchých zásypů navíc

nepřinášelo, kromě upřesnění pozice sestupné šachty, žádné další informace. Následný pokus provádět odtěžování zásypů, případně hloubit kontrolní sondy o šířce 60 cm napříč ústím šachet (obr. 6), pomocí mechanizace skončil rovněž nezdarem. Ukázalo se totiž, že sprašové i jalovinové zásypy ústí nejsou do takové míry stabilní, aby se udržely i v případě svého narušení. Profily sond se hroutily a jejich nestabilitnost vylučovala také jejich ruční dočištění a ovzorkování a ztěžovala kresebnou i fotografickou dokumentaci.

Exkavace výplně se prováděla jen u půdorysně menších objektů (s průměrem do 5 m; obr. 7) či objektů s nejednoznačnou identifikací, odlišnou datací, a to s ohledem na bezpečnost práce (max. 1,5 metru). U zbylých situací se provádělo pouze povrchové začištění za účelem konkretizace jejich půdorysu, dále detektorový průzkum, materiálové a geologické ovzorkování (selektivní i kvantitativní odběrem vzorku pro plavení), kresebná a fotografická dokumentace a zaměření. Probarvení výplně objektů

Obr. 5. Ukázka použitého segmentového vybírání zásypu šachty. Foto autor.

Fig. 5. The example of the shaft's backfill excavation (The segment probe). Photo Author.

Obr. 6. Ukázka použití liniové sondáže zásypu šachty. Foto autor.

Fig. 6. The example of the shaft's backfill excavation (The block probe). Photo Author.

Obr. 7. Ukázka použití blokové sondy u půdorysně atypického objektu. Foto autor.

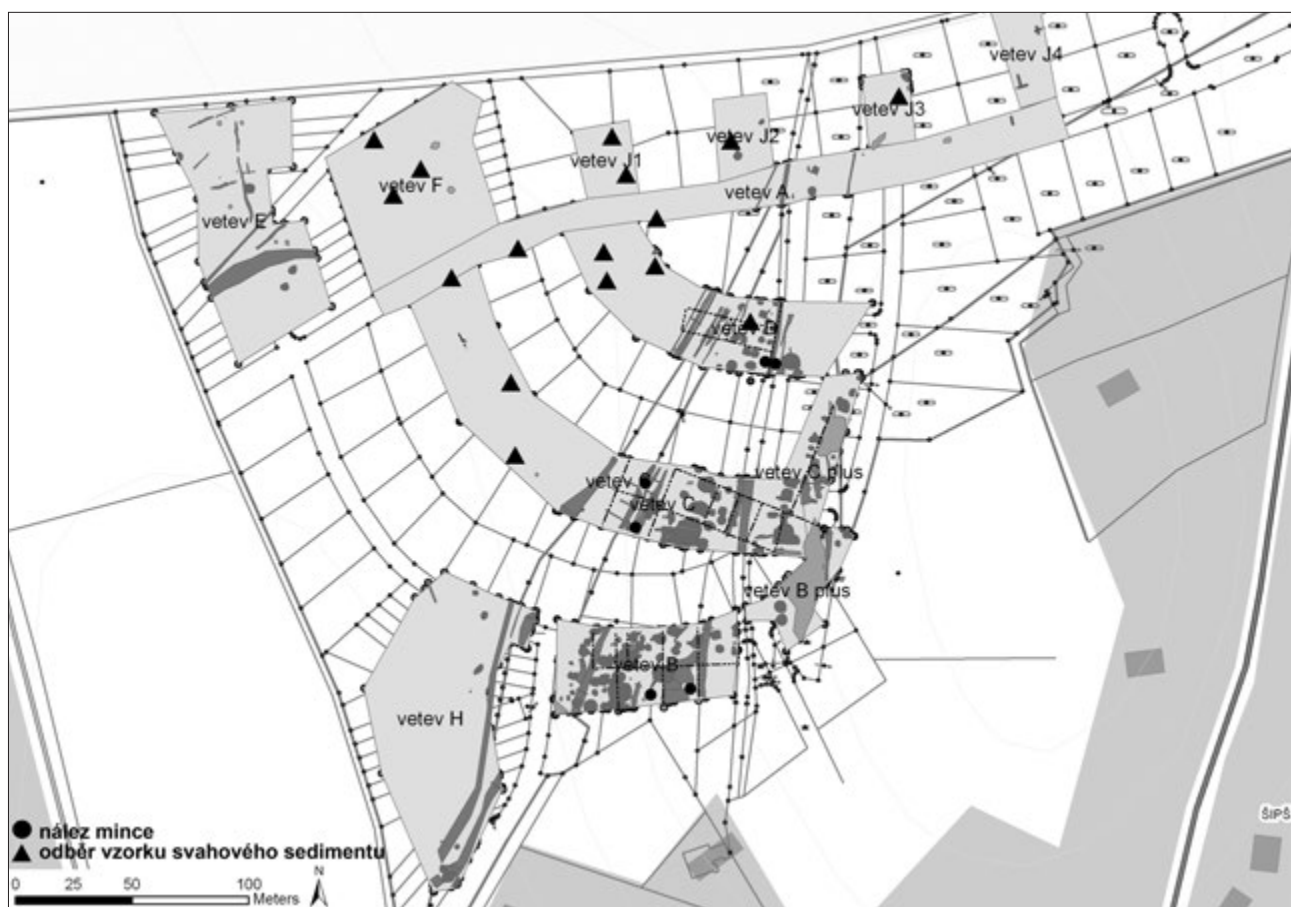
Fig. 7. The example of the shaft's backfill excavation (The block probe). Photo Author.

se většinou zřetelně lišilo od barvy sprašového podkladu a umožňovalo vynesení nejen obvodových kontur, ale i rozlišení dílčí struktury samotného zásypu. Vizuálně byly dobře patrné především roztažené obvalové báze jaloviny, dodatečně provedená srovnání u některých prosedajících ústí či pozdější zásahy formou znovuotvírky. Příměs jaloviny ve výplni pak současně vcelku spolehlivě odlišovala objekty primárně související s těžbou od ostatních situací.

Do určité míry samostatně proběhl v rámci výzkumu detektorový průzkum, pro který bylo použito zařízení Gold-Maxx Power XP. Detekcí průměrně dosažená hloubka se i přes nepříliš dobré výchozí podmínky, zejména vysokou mineralizaci, pohybovala mezi 20 až 30 cm. Průzkum provádělo zaznamenání pozice všech nálezů geodetickou stanicí GPS Trimble s doplňující externí anténou, která byla použita i pro zaměření všech ostatních situací.

DOSAVADNÍ VÝSLEDKY ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU

Výzkumem (obr. 8) bylo zachyceno polykulturní pravěké osídlení ze starší a mladší doby bronzové, reprezentované několika většími sídlištními jámami, jednou pískou a jedním silně poškozeným hrobem kultury zvoncových pohárů. Jádrem zachycených situací na ploše ale představovaly pozůstatky po vrcholně středověké a raně novověké důlní činnosti. Zachycen byl konkrétně průběh dvou těžebních pásem v místě dvou samostatně probíhajících zrudnění. První z nich bylo zaznamenáno při severozápadním okraji plochy (v trase větve E) v souběhu se silnicí Kutná Hora – Grunta a mělo severojižní průběh. Druhé pásmo bylo zjištěno ve svahu (v trasách větví A, B, B plus, C, C plus, D, H, J2 a J3) mezi dvěma zaniklými polními cestami, které vedly směrem od předměstí Hlouška k jižnímu okraji obce Kaňk, a bylo orientováno ve směru jihozápad – severovýchod. Podle starších rekonstrukčních báňských map

Obr. 8. Celkový plán záchranného archeologického výzkumu realizovaného v roce 2009 na lokalitě u „Všech svatých“ (M. Končelová – F. Velímský).
 Fig. 8. The general plan of the excavation site of “All Saints” (M. Končelová – F. Velímský).

lze první z pásma ztotožnit se středovou partií pásma Andělského, v druhém případě konkrétní dobový název pásma neznáme.

Obě pásma nebyla zachycena rovnoměrně. Z Andělského pásma byla zachycena pouze jeho okrajová část, ve které byly identifikovány celkem čtyři šachty, doprovázené hustou sítí žlábků, které měly patrně za úkol odvádět po svahu stékající povrchovou vodu. Oproti tomu průběh druhého, bezejmenného pásma byl zachycen v úseku dlouhém více jak 300 metrů v pásu širokém cca 50 až 100 metrů. Rovněž evidovaná koncentrace šachet i ostatních objektů zde byla nepoměrně vyšší.

Hlavní skupinu objektů na ploše opět představovaly četné průzkumné a těžební šachty, jejichž přesný počet nešlo stanovit vzhledem k faktu, že nebyly až na výjimky potvrzeny výkopem. Rámcový počet lze odhadnout nejspíše někde mezi 120 až 150 šachtami. Ty se v ploše nevyskytovaly samostatně, ale byly provázány dalšími objekty typu hald, obvalů a žlábků. Uvažovat lze také o zachycení pozůstatků několika komunikací, které měly buď podobu zavezených úvozů, případně je představovaly husté systémy vyježděných kolejí. Zachyceny naopak nebyly žádné pozůstatky, které by šly jednoznačně spojit s úpravárenskými, hutnickými či sídlištními objekty (obr. 9).

Prospekční jámy byly obvykle malého kruhového, oválného či obdélného půdorysu s průměrem mezi 2 až 5 metry a byly nejčastěji situovány při západním okraji těžebního pole (obr. 10). Linie, na které byly dispozičně vázány, probíhaly jednak ve směru východ – západ, tj. napříč přes průběh zdejšího zrudnění, současně ale i ve směru severojižním, tj. paralelně. Rozestupy mezi jednotlivými šachtičkami nebyly příliš pravidelné, povětšinou nepřekračovaly vzdálenost 5 metrů, a to v obou výše zmíněných směrových směrech. V řadě případů byly ale zaznamenány i menší vzájemné vzdálenosti nebo přímo vazba na sousední šachtu. Počet prospekčních šachet v jednotlivých liniích nebyl pevný, nejčastěji se pohyboval mezi 3 až 5 objekty. Zásyp tohoto typu objektů tvořila většinou nepříliš silná zátka jaloviny, následně dosedající na překopané souvrství spraše s menší kamennou frakcí (obr. 11). Finální hloubku se bohužel ani v jednom případě nepodařilo doložit. Zdá se ale jako pravděpodobné, že nebyla příliš velká a že jednotlivé prospekční šachty byly ukončeny záhy po průchodu svrchním souvrstvím spraše a slínů na povrchu skalnaté báze souvrství pararul.

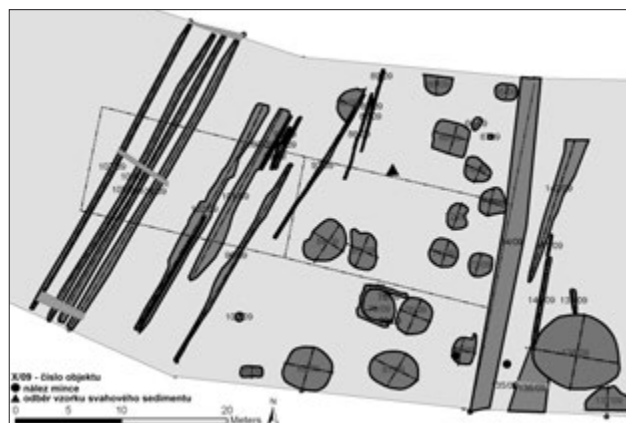
Těžební jámy odlišoval od předchozí kategorie především jejich větší průměr, obvykle v rozpětí mezi 5 až 10 metry, v ojedinělých případech pak i nad tuto hranici. Mo-

hutnější byly také jejich obvaly, stejně jako bylo výraznější zastoupení příměsí jaloviny v jejich zásypech. V těch se mimo jiné vyskytovaly také fragmenty křemenné žiloviny, které u prospekčních šachtic prakticky zcela chyběly. Dosažená hloubka šachet i způsob samotné těžby (například počet jednotlivých pater, rozrážek, propojovacích, odvodňovacích a větracích chodeb a kominů) zůstávají otázkou.

KLASIFIKACE ARTEFAKTŮ

Materiálový soubor získaný v průběhu výzkumu lze, stejně jako objekty, rozdělit do několika kategorií. Početně nejbohatší skupinu tvořily fragmenty běžné vrcholné středověké až raně novověké kuchyňské keramiky, které se nijak výrazně neliší od materiálu, který známe z výzkumů realizovaných v prostoru města a v jeho nejbližším zázemí.

Ve starší variantě se typologicky jedná především o fragmenty jednoduchých bezuchých hrnců s pokročilou profilací okrajů, pokliček a džbánů. Tato keramika je vyrobena z poměrně hrubého slídnatého keramického těsta a je

Obr. 10. Ukázka liniového průběhu prospekčních šachet v trase větve D. Dobře patrné jsou současně pozůstatky komunikačních horizontů při západním a východním okraji plochy a na prospekční šachty navazující šachta těžební (M. Končelová – F. Velímský).

Fig. 10. The example of distribution of prospection shafts, shafts and tract remains in the part D of the excavation site of “All Saints” (M. Končelová – F. Velímský).

Obr. 9. Mezi archeologicky nejzajímavější, na lokalitě zachycené, situace patřil tento zahlabený suterén obdélné stavby se vstupní šjíjí, otevřeným topeništěm a ústím šachty nebo jámy. Objekt je datovaný na základě keramických nálezů na přelom 13. a 14. století. Foto autor.

Fig. 9. The basement of the house with an entrance to the shaft. Photo Author.

Obr. 11. Ukázka obvyklé skladby svrchní části zásypu prospekční šachtičky se zřetelnou zátkou tvořenou jalovinou. Foto autor.

Fig. 11. The typical example of the shaft mouth's backfill with block of waste rock. Photo Author.

Obr. 12. Mince. Parvus Václava II., nalezený v zásypu jedné ze šachet, patří mezi ojedinělé nálezy s konkrétnější datací, které dokládají exploataci Andělského pásma již na počátku 14. století. Foto autor.

Fig. 12. The silver coin – “Parvus” of Wenceslas II. (1283–1305) found inside one of the shafts. Photo Author.

oxidačně vypálená. Barevná škála vnitřních i vnějších povrchů střepů se pohybuje nejčastěji v odstínech červenohnědé až hnědočerné barvy. Hrany mívají obvykle světlejší okraj a tmavší jádro. Výzdoba se vyskytuje především v podobě vývalků a vícečetných rýh, setkáváme se ale i se značkami na dnech. Lokální datační horizont tohoto typu keramiky je druhá polovina 13. století s určitou možností přesahu i do mladšího období první čtvrtiny 14. století.

Menší část keramického souboru je na lokalitě tvořena redukčně pálenou keramikou lesklého tenkého šedočerného střepu s jemným ostřivem. V typech nádob, zdá se, již výrazněji převládají džbánky, vedle kterých se vyskytují opět hrnce a pokličky, nově pak i poháry a trojnožkové pánve. Ve výzdobě převládá zdobení šikmým radélkovým kolkem. Některé, chronologicky nejmladší, kusy nesou stopy zelených glazur. Datační horizont této keramiky je nepoměrně širší – od druhé poloviny 14. století až do pokročilého 16. století.

Fragmentarizace nádob starší i mladší fáze v rámci zásypů i obvalů je v důsledku spoluuložení s kamennou frakcí velmi vysoká. Větší kusy se vyskytují pouze ojediněle. Na druhou stranu nenesou střepy výraznější stopy abraze v důsledku dodatečného pohybu v rámci vrstev, do kterých byly uloženy. Poměrně častá byla výraznější koncentrace materiálu ve svrchních částech objektů. Některé kusy keramiky jsou chemicky spečené s jalovinou. Ze stejného důvodu je někdy pozměněna i původní barva střepu.

Vedle keramiky kuchyňské bylo na lokalitě nalezeno také menší množství fragmentů technické keramiky, zejména kahanů a tyglíkových lampiček. Za nálezy svébytné kategorie technické keramiky snad lze považovat i některé výrazně tuhované střepy. Skutečně specializovanou hutnickou keramikou typu tyglíků, kapelek, dyzen a retort se zachytit nepodařilo. Obdobná byla situace i v případě organických materiálů. Ve velmi malém množství se pak také podařilo nalézt zlomky zvířecích kostí.

Konzervační proces není zatím dokončen, v obecné rovině však lze říci, že převažují železné předměty, ojediněle bronzová slitina, olovo a měď. Nacházeny byly zlomky hutnických a kovářských strusek, slitků, úkapů a okují. První kategorie strusek (fragmenty litých deskových strusek) se vyskytovala jako příměs ve vrstvě ornice a patrně není na lokalitě původní, nýbrž souvisí s pozdějším využíváním tohoto materiálu v okolí Kutné Hory jakožto doplňkového hnojiva. Druhá kategorie strusek (železářské strusky) byla oproti tomu nacházena přímo ve výplni objektů, často v poměrně velkých koncentracích, navíc v doprovodu popelovitých vrstev. Na lokalitě se nepodařilo nalézt pozůstatky žádného konkrétního hutnického provozu či kovářské výhně, ze které by tyto strusky mohly pocházet.

Nejvíce bylo nalezeno hřebů variabilních průměrů a velikostí. Velké množství nálezů představovaly pak i pozůstatky nářadí a nástrojů v různém stavu dochování. Kromě předmětů, které jsou obvyklé i pro jiné typy lokalit, jako například čepele nožů, hrot šípů (rombická šipka do kuše s tulejkou), olověné kule do palných zbraní, podkovy nebo

další stavební a oděvní kování (skoby, přezky, cvočky, kování obuvi) atd., byly výzkumem zachyceny i některé typicky hornické artefakty. Jednalo se především o různé velké želízky či jejich zlomky, často navíc spečená dohromady s jalovinou. Kolekce získaných hornických želízek čítá kolem 20 kusů a doplňuje ji ještě několik zlomků špičáků.

Specifickou kategorií nálezů reprezentovaly předměty z drahých kovů, konkrétně stříbrné mince. Ne všechny se sice podařilo určit, u některých kusů je ale identifikace více než jistá. Jedná se především o dvojici parvů Václava II. (obr. 12), které byly oba zachyceny v zásypu šachet na ploše B a přinášíjí vůbec nejstarší doklad o exploataci zdejšího ložiska již někdy na přelomu 13. a 14. století. Bez zajímavosti pak není ani koncentrace ostatních raně novověkých a novověkých mincí do blízkosti průběhu přes zkoumanou plochu vedoucích komunikací.

ZÁVĚR

Na základě uvedených artefaktů je větší část zachyceného těžebního areálu předběžně datována na přelom 13. a 14. století, ojedinělé objekty jsou pak kladeny do 16. století či ještě mladších období novověku. Dosavadní datace zachyceného těžebního areálu v poloze U všech svatých asi již nedozná příliš velkých změn. Doplnění, případně i zcela nové poznatky, lze ale očekávat od doposud neuzavřeného geologického průzkumu odebraných horninových vzorků, analýzy strusek a v neposlední řadě od vyhodnocení vzorků půdní metalometrie. Možnost seznámit čtenáře s výsledky uvedených šetření se snad naskytne v rámci další Stříbrné Jihlavy.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Beitrag werden die Ergebnisse der archäologischen Rettungsgrabung (2009) eines mittelalterlichen Abbauareals am nördlichen Rande der ehemaligen Bergstadt Kutná Hora (Kuttenberg) vorgestellt. Die Grabungsfläche befand sich in der Nähe des Ortes „U všech svatých“ („Allerheiligen“) und hängt mit dem sog. Engelsgang zusammen. Es wurden zwei Grubenlinien archäologisch untersucht, wobei es sich um klassische Prospektionsgruben und Schächte handelte. Weiter wurden die anderen Elemente und Befunde untersucht, wie die Haldenreste, Gangartdeponierungen, Rinnen usw. Aufgrund der dort gefundenen Keramikscherben lässt sich die Existenz dieses Bergbaubetriebes schwerpunktmäßig ins 13.–14. Jh. datieren.

LITERATURA

- BÍLEK J. (2000): Kutnohorské dolování 4. Hloušecké a Ši-
pecké žilné pásmo. Kutná Hora.
- VELÍNSKÝ F. (2007): Nově evidované středověké mon-
tánní aktivity na Kutnohorsku – Neu entdeckte Spuren
alten Bergbaus bei Kutná Hora (Kuttenberg). – Stříbrná
Jihlava 2007 – Silberne Stadt Jihlava 2007: 90–101.

PRAMENY

- (SOA Kutná Hora) Státní okresní archiv Kutná Hora, Dolo-
vé propůjčky, 1562–1668.

MAPOVÉ PODKLADY

- BARTOŠ M. et KAFKA Š. (2010): Mapa č. 51: Pozůstatky
historické důlní a hutní činnosti. Historický atlas měst
České republiky, svazek č. 22 – Kutná Hora: mapový
list č. 36.
- GÖBL W. (1887): Karte des Kuttenger Erzrevieres.
1:5 400. – Geofond, Praha.
- HOZÁK J. (1883): Montan-geologische Karte des Kuttenger
Erzrevieres. – Geofond, Praha.

NEPUBLIKOVANÉ ZPRÁVY

- BÍLEK J. (1980): Zpráva o výsledku báňsko-historického
výzkumu Hloušeckého pásma. – Ms. Geofond Kut-
ná Hora.
- BĚTÍK J., HAVLÍČEK J., KRČÍK L. (1964): Kutná Hora.
Projekt geologického průzkumu, Rudné doly Příbram,
závod Kutná Hora. – Kopie rukopisu Geofond Praha,
P0107959.
- BĚTÍK J., HOFFMAN V., HOLUB M., HUŠPAUER M., MI-
KUŠ M., PROCHÁZKA J., ŠTEFL A., TRDLIČKA Z.
(1986): Dílčí závěrečná zpráva úkolu. Kutnohorský
revír – podloží křídý. Hloušecké pásmo, Geoindustria
Praha, závod Jihlava. – Kopie rukopisu Geofond Praha,
P056552.
- HUŠPAUER M. et HUŠPAUEROVÁ B. (2003): Geologický
posudek, Kutná Hora – lokalita „Třešňovka – Provazni-
ce“. Ověření obsahu vybraných těžkých kovů v pů-
dách. – Geoservis, Kutná Hora.
- KRAUSOVÁ J. (1984): Závěrečná zpráva inženýrsko-geo-
logického průzkumu Kutná Hora – Kaňk 01 80 5241,
Lokalita „Provaznice“, Geoindustria Praha. – Kopie ru-
kopisu, Geofond Praha, P04018.